

IRAN
HUMAN
RIGHTS

زنان و مجازات اعدام در ایران

دریچه‌ای به آسیب‌شناسی جنسیتی مجازات مرگ

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
۲	درباره این گزارش
۲	منابع و روش‌شناسی
۳	سیستم قضایی ایران: آپارتاید جنسیتی و قوانین تبعیض‌آمیز
۴	عوامل اجتماعی
۵	وضعیت زنان در صف اعدام
۵	اعدام زنان بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴
۵	حقایق و ارقام درباره اعدام زنان
۸	اعدام به اتهام قتل
۱۰	اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر
۱۳	اعدام‌های مرتبط با اتهامات امنیتی
۱۴	پژوهش در رسانه‌های رسمی درباره زنان در معرض مجازات اعدام
۱۸	توضیحات به جامعه بین‌المللی

سازمان حقوق بشر ایران از ائتلاف جهانی علیه مجازات اعدام و مدافعان حقوق بشر برای حمایت و همکاری‌هایشان قدردانی می‌کند. همچنین سپاس ویژه‌ای دارد از وکلا و مدافعان حقوق زنان که با به خطر انداختن امنیت خود، برای آگاهی‌بخشی درباره وضعیت زنان محکوم به اعدام در ایران شجاعانه تلاش می‌کنند.

© Iran Human Rights (IHRNGO) 2025

www.iranhr.net

mail@iranhr.net

درباره این گزارش

از زمان تأسیس جمهوری اسلامی در سال ۱۳۵۷ هجری خورشیدی (۱۹۷۹ م)، این نظام از مجازات اعدام به عنوان ابزاری کلیدی برای ایجاد ترس و حفظ قدرت خود استفاده کرده است. در طول ۴۶ سال گذشته دهها هزار زندانی، از جمله زنان، پس از محاکمه‌های نمایشی اعدام شده‌اند. اگرچه اکثریت قریب به اتفاق اعدام‌شدگان مرد بوده‌اند، اما اطلاعات بسیار کمتری درباره زنان اعدام‌شده در دسترس است. می‌توان گفت که توجه کمتری به ابعاد جنسیتی مجازات اعدام در ایران شده است.

این گزارش با تمرکز بر اعدام‌هایی که بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ انجام شده‌اند، در راستای آسیب‌شناسی جنسیتی مجازات مرگ، بررسی می‌کند که چگونه مجازات اعدام در ایران به طور خاص بر زنان تأثیر می‌گذارد. اکثر این زنان با اتهامات مربوط به قتل یا جرایم مواد مخدر به اعدام محکوم شده بودند. ما همچنین برای تخمین تعداد زنانی که در یک دوره زمانی خاص به اعدام محکوم شده‌اند، یک جستجوی نظام‌مند در رسانه‌های رسمی ایران از ژانویه ۲۰۲۲ تا ژانویه ۲۰۲۴ انجام داده‌ایم.

شایان ذکر است که این گزارش شامل تعداد زیادی از زندانیان سیاسی زن که در دهه ۱۹۸۰ اعدام شده‌اند یا زنانی که در سه دهه اول جمهوری اسلامی به اتهام زنی محصنه سنگسار یا حلق‌آویز شده‌اند، نمی‌شود.

تحقیقات محدودی در مورد اعدام‌های دسته‌جمعی مخالفان سیاسی در دهه ۱۹۸۰ انجام شده است. هزاران نفر در این دهه، از جمله در اعدام‌های گسترده سال‌های ۱۹۸۱ و ۱۹۸۸، که جاوید رحمان، گزارشگر ویژه سازمان ملل، آن‌ها را «جنایت علیه بشریت» و «نسل‌کشی» خوانده است، در محاکمه‌های نمایشی اعدام شدند.^۱ به‌ویژه زنان شرایط وحشتناکی را متحمل شدند و بسیاری پیش از اعدام مورد تجاوز جنسی قرار گرفتند. این یکی از ابعاد تاریک تاریخ اعدام‌های جمهوری اسلامی‌ست که نیاز به تحقیقات عمیق‌تر دارد.

روش سنگسار، هرچند در این گزارش گنجانده نشده است، نمونه‌ای آشکار از تعصبات جنسیتی ریشه‌دار در سیستم قضایی جمهوری اسلامی به شمار می‌آید. این روش مجازات مرگ اگرچه به طور رسمی از اواخر دهه ۲۰۰۰ دیگر اجرا نشده است، اما پیش از آن علیه زنانی که به زنی محصنه متهم شده بودند، استفاده می‌شد. این زنان تا بالای سینه دفن می‌شدند که هرگونه تلاش برای فرار را غیرممکن می‌کرد. حتی در این مورد هم بین زن و مرد تبعیض بود زیرا مردان تا کمر دفن می‌شدند! در دادگاه نیز مردان متأهل می‌توانند با دفاعیاتی مانند چندهمسری یا ازدواج موقت از اتهام زنا و مجازات مرگ فرار کنند اما زنان امکان شرعی چنین چیزی را ندارند. این روش‌های بی‌رحمانه، نابرابری‌های جنسیتی تاریخی و مستمر در سیستم قانونی ایران را برجسته می‌کند.

این گزارش تلاش دارد تا تجربیات معاصر زنان محکوم به اعدام را بررسی کند و بر قوانین تبعیض‌آمیز و عوامل اجتماعی که رنج آن‌ها را تداوم می‌بخشند، متمرکز شود. به دلیل کمبود داده‌های رسمی درباره زنان در صف اعدام، ما بر موارد تأییدشده و تحلیل‌های سیستماتیک تکیه کرده‌ایم تا روندها را شناسایی و توجه را به واقعیت‌هایی که این زنان با آن مواجه‌اند، جلب کنیم.

منابع و روش‌شناسی

یکی از چالش‌های بزرگ در راه دستیابی به اطلاعات دقیق و قابل اعتماد، ناشفاف بودن قوه قضائیه جمهوری اسلامی است. بنابراین در گزارشی که پیش روی شماست، تنها به منابع رسمی اکتفا نشده و از منابع غیررسمی نیز بهره جسته‌ایم. منابع رسمی شامل اخبار خبرگزاری‌ها و رسانه‌های حکومتی و اطلاعاتیه‌های قوه قضائیه در وبسایت‌های رسمی‌اند. این رسانه‌ها تنها ۲۶ درصد از اعدام‌ها را بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ گزارش کرده‌اند. منابع غیررسمی که از آن‌ها یاد کردیم، شامل اطلاعاتی‌ست که سازمان حقوق بشر ایران از شاهدان عینی، خانواده‌ها، وکلا و سایر سازمان‌های مدافع حقوق بشر کسب و آن‌ها را تأیید کرده است. این گزارش تنها به پرونده‌هایی می‌پردازد که دست‌کم دو منبع مستقل از یکدیگر آن‌ها را تأیید کرده باشند.

هیچ‌گونه آمار علنی در مورد تعداد زنانی که در زندان‌های ایران در صف اعدام قرار دارند، منتشر نشده است. تنها می‌توان از طریق تعداد زنانی

^۱ گزارش جاوید رحمان، گزارشگر ویژه پیشین سازمان ملل متحد در امور حقوق بشر ایران، در ژوئیه ۲۰۲۴: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/docu-ments/countries/iran/20240717-SR-Iran-Findings.pdf>

در سال ۲۰۲۴ میلادی، دو سال پس از آغاز جنبش «زن، زندگی، آزادی»، جمهوری اسلامی بالاترین رقم سالانه اعدام زنان را در بیش از ۱۷ سال اخیر، ثبت کرد. در این سال ۳۱ زن در زندان‌های ایران اعدام شدند. از سال ۲۰۰۸ که سازمان حقوق بشر ایران شروع به ثبت آمار اعدام‌ها کرد، این میزان اعدام زنان بی‌سابقه بوده است.

تعداد نامعلومی از زنان همچنان در صف اعدام قرار دارند که بسیاری از آن‌ها، از جمله فعالان کُرد، وریشه مرادی و پخشانی عزیزی، هر لحظه ممکن است اعدام شوند. جمهوری اسلامی از بدو تأسیس خود اعدام را به عنوان ابزاری برای سرکوب سیاسی به کار گرفته است تا با هراس افکنی در جامعه قدرت خود را حفظ کند. در این سال‌ها ده‌ها هزار زن و مرد پس از محاکمه‌های نمایشی اعدام شده‌اند. در حالی که اکثر اعدام‌شدگان مرد بوده‌اند، داستان زنان و ابعاد جنسیتی مجازات اعدام در ایران عمدتاً پنهان مانده است.

برای جلب توجه به این مسئله کمتر دیده‌شده، سازمان حقوق بشر ایران گزارش جدید خود را با عنوان «زنان و مجازات اعدام در ایران؛ دریچه‌ای به آسیب‌شناسی جنسیتی مجازات مرگ» منتشر می‌کند که اعدام زنان بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ را در بر می‌گیرد. این گزارش به ابعاد جنسیتی مجازات اعدام می‌پردازد و نابرابری‌های نهادینه‌شده و عوامل اجتماعی مرتبط را آشکار می‌کند.

به مناسبت انتشار این گزارش، محمود امیری‌مقدم، مدیر سازمان حقوق بشر ایران، گفت: «اعدام زنان در ایران نه تنها ابعاد ظالمانه و غیرانسانی مجازات اعدام را به نمایش می‌گذارد، بلکه عمق تبعیض و نابرابری جنسیتی در سیستم قضایی را نیز آشکار می‌کند. ما خواستار اقدام جدی جامعه جهانی برای مقابله با بی‌عدالتی‌های نهادینه‌شده و آپارتاید جنسیتی در ایران هستیم و از آن‌ها می‌خواهیم که تلاش‌های خود را برای نجات محکومان به اعدام تشدید کنند.»

بر اساس این گزارش، بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴، دست کم ۲۴۱ زن در ایران اعدام شدند که بیشتر آن‌ها به اتهام‌های قتل یا جرایم مرتبط با مواد مخدر محکوم شده بودند. از میان این زنان، ۹ نفر کودک‌همسر بودند که سه نفر از آن‌ها در زمان وقوع جرایم انتسابی کمتر از ۱۸ سال سن داشتند. این آمار تنها بخشی از واقعیت را بیان می‌کند. جمهوری اسلامی اعدام‌های خود را در هاله‌ای از پنهان‌کاری نگه می‌دارد؛ لذا تنها ۲۶ درصد از اعدام زنان به‌طور رسمی اعلام شده است. این فقدان شفافیت در سال‌های اخیر تشدید شده و از سال ۲۰۲۱ تاکنون به‌طور میانگین تنها ۱۲ درصد از اعدام‌ها علنی شده‌اند. زنان از مناطق اقلیت‌های اتنیک و محروم مانند سیستان و بلوچستان به‌طور نامتناسبی در این آمار به چشم می‌آیند که نشان‌دهنده همپوشانی تبعیض سیستماتیک، فقر و جانبداری قضایی است. بسیاری از زنانی که با اتهام قتل اعدام شدند، از سر ناچاری و در واکنش به خشونت خانگی یا تجاوز جنسی دست به این کار زده بودند. حدود ۷۰ درصد از زنانی که به‌خاطر قتل عمد اعدام شدند، به قتل شریک زندگی خود متهم و اغلب در دام ازدواج‌های آزاردهنده گرفتار شده بودند. با این حال، سیستم قضایی ایران به‌ندرت چنین شرایطی را برای تخفیف مجازات به رسمیت می‌شناسد.

شهادت زنان نصف ارزش شهادت مردان در دادگاه محسوب می‌شود و قوانین، اشکالی از خشونت خانگی مانند تجاوز زناشویی را به رسمیت نمی‌شناسند و این مسائل زنان را در دادگاه بی‌دفاع‌تر از مردان می‌کند. زنان متهم به قتل با قصاص روبه‌رو می‌شوند، جایی که حکومت مسئولیت تصمیم‌گیری درباره بخشش، دیه یا اعدام را بر دوش خانواده قربانی می‌گذارد.

زندگی در صف اعدام با انگ اجتماعی و بی‌توجهی عامدانه همراه است. بسیاری از زنان محکوم به اعدام از سوی خانواده‌هایشان طرد و به حال خود رها می‌شوند. آنان از حمایت قانونی و عاطفی محروم می‌مانند و مجبورند شرایط غیرانسانی زندان را تحمل کنند. فقر و کم‌سواد، به‌ویژه در میان زنان اقلیت‌های اتنیک، آسیب‌پذیری آن‌ها را تشدید می‌کند زیرا اغلب امکانات لازم برای دفاع از خود در برابر اتهامات را ندارند.

جرایم مرتبط با مواد مخدر نیز از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ جان دست کم ۱۰۷ زن را گرفته است. به‌رغم اصلاحات در قوانین مبارزه با مواد مخدر ایران در سال ۲۰۱۷ که در ابتدا موجب کاهش اعدام‌ها شد، این روند دوباره افزایش یافته است و در سال ۲۰۲۴ به بالاترین میزان خود در ۹ سال اخیر رسید. بسیاری از این زنان تحت فشار و اجبار به جرایم مواد مخدر کشانده شده‌اند یا از مشارکت خود بی‌اطلاع بودند. با این حال، سیستم قضایی جمهوری اسلامی اغلب چنین مواردی را هنگام صدور حکم اعدام نادیده می‌گیرد.

در این گزارش با آمار سروکار خواهیم داشت، اما فراموش نمی‌کنیم که این‌ها تنها یک عدد نیستند؛ هر کدام یک انسان بودند با آرزوها و داستان‌هایی در زندگی - زندگی‌هایی که تحت تأثیر بی‌عدالتی سیستماتیک و انگ اجتماعی از دست رفتند.

نابرابری باعث می‌شود که دختران جوان به دلیل اقداماتی که اغلب تحت فشار یا به دلیل نابرابری سیستماتیک انجام می‌دهند، با مجازات‌های شدید، از جمله اعدام، روبه‌رو شوند.

شهادت در دادگاه: شهادت یک زن در دادگاه نیمی از ارزش شهادت یک مرد محسوب می‌شود. این تبعیض سیستماتیک، توانایی زنان برای دفاع مؤثر از خود را، به‌ویژه در پرونده‌های اتهامات منجر به مجازات اعدام که شهادت‌ها نقشی حیاتی در تشخیص مجرمیت دارند، تضعیف می‌کند. چندهمسری و زنا محصنه: مردان می‌توانند چندین همسر اختیار کنند و وارد ازدواج‌های موقت (صیغه) شوند که اغلب از آن‌ها به‌عنوان دفاعی در برابر اتهامات زنا استفاده می‌کنند. اما زنان چنین امکانی ندارند و در برابر اتهام زنا محصنه با مجازات مرگ روبه‌رو می‌شوند.

ازدواج کودکان: سن قانونی ازدواج برای دختران ۱۳ سال است، اما استثناهایی وجود دارد که حتی دختران جوان‌تر می‌توانند با تأیید دادگاه ازدواج کنند. کودکان عروس‌ها اغلب قربانیان سوءاستفاده و ناامیدی می‌شوند که در مواردی ممکن است علیه همسران یا اعضای خانواده آزاددهنده خود به خشونت دست بزنند. این وضعیت‌ها معمولاً به صدور احکام اعدام منجر می‌شود و نابرابری‌های سیستماتیک علیه این دختران را تشدید می‌کند.

مصونیت از مجازات: در پرونده‌های قصاص نفس، پدر و پدربزرگی که فرزند یا نوه‌اش را به قتل برساند (ماده ۳۰۱ قانون مجازات اسلامی) و مردی که همسر خود و/یا معشوقه همسرش را در حال زنا بکشد (ماده ۳۰۲) از قصاص معاف‌اند. زنان در سناریوهای مشابه با مجازات اعدام روبه‌رو می‌شوند.

این قوانین تبعیض‌آمیز در مجموع نشان می‌دهند که چگونه نابرابری جنسیتی عمیقاً ریشه‌دار، آسیب‌پذیری زنان را در سیستم قضایی ایران، به‌ویژه در پرونده‌های مرتبط با مجازات اعدام، تشدید می‌کند.^۶

عوامل اجتماعی

شرایطی که زنان محکوم به اعدام در ایران با آن مواجه‌اند، بسیار وخیم است و با طرد اجتماعی و امکانات ناکافی زندان تشدید می‌شود. خانواده‌های بسیاری از این زنان، به دلیل انگ اجتماعی مرتبط با بازداشت و اتهاماتشان، رابطه خود را با آن‌ها قطع می‌کنند و این مسئله زنان محکوم به اعدام را از حمایت قانونی و عاطفی محروم می‌کند. این انزوا، آسیب‌پذیری‌شان را افزایش می‌دهد و از شانس آن‌ها برای برخورداری از محاکمه‌ای عادلانه یا حمایت‌های بیرونی می‌کاهد. علاوه بر این، گروه‌های مدافع حقوق بشر اغلب به منابع کمتری از زندان زنان دسترسی دارند که این امر توانایی آن‌ها برای سازماندهی کمپین‌هایی جهت نجات جان زنان محکوم به اعدام را محدود می‌کند.

علاوه بر قوانین تبعیض‌آمیز، عوامل اجتماعی نیز آسیب‌پذیری زنان در برابر مجازات اعدام را تشدید می‌کنند. فقر عامل اصلی است که سایر عوامل مانند آموزش را نیز دربر می‌گیرد.^۷ اگرچه قانون الزام می‌کند که کودکان تا پایان تحصیلات متوسطه به مدرسه بروند، این الزام در عمل، به‌ویژه برای دختران، اجرا نمی‌شود. بر اساس داده‌های رسمی، نرخ بی‌سوادی در میان زنان دو برابر مردان در ایران گزارش شده و البته این شکاف بین سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۱ شروع به کاهش کرده است. نرخ بی‌سوادی در ایران ۹ درصد گزارش شده است که بالاترین میزان آن در میان زنان استان‌های کردستان، آذربایجان غربی و سیستان و بلوچستان (بیش از ۲۰ درصد یا از هر پنج نفر یک نفر) بوده است.^۸ همین امر در مورد نرخ بیکاری نیز صدق می‌کند، به طوری که زنان بیکار در میان جویندگان کار دو برابر مردان هستند. این آمار شامل زنان خانه‌دار و زنانی که هرگز وارد بازار کار نشده‌اند، نمی‌شود.^۹

مناطق اتنیک‌ی مانند آذربایجان غربی و سیستان و بلوچستان در پرونده‌های اعدام زنان، به‌ویژه در اتهامات مرتبط با مواد مخدر، نسبت بالایی را به خود اختصاص می‌دهند. این مناطق همچنین جزو پنج منطقه فقیر و محروم ایران محسوب می‌شوند.^{۱۰} علاوه بر این، زبان فارسی زبان مادری بسیاری از اقلیت‌های اتنیک‌ی در ایران نیست. دستگاه قضایی ترجمه یا تفسیرهای لازم را برای اطمینان از درک متهمان از حقوق و اتهامات خود ارائه نمی‌دهد و در عوض، از تفاوت زبانی برای نقض حقوق متهمان سوءاستفاده می‌کند. ترکیب این شکست‌های اجتماعی و نهادی، چالش‌های پیش روی زنانی را که به اتهاماتی با مجازات اعدام روبه‌رو می‌شوند، در ایران دوچندان می‌کند.

۶ برای نمونه به پرونده زینب خدامرادی رجوع کنید: <https://iranhr.net/fa/articles/4554>

۷ کارشناسان حقوق سازمان ملل هشدار می‌دهند که مجازات اعدام به طور نامتناسبی بر فقرا تأثیر می‌گذارد: <https://shorturl.at/t2cqO>

۸ <https://ecoiran.com> بخش-اخبار-اقتصاد-کلان-43997/79-بیسوادی-یک-پنجم-زنان-در-سه-استان-کشور

۹ <https://www.eghtesadonline.com/fa/news/843841> این-استان-80%8C%2E-ها-بالاترین-نرخ-بیکاری-را-دارند

۱۰ <https://iranopendata.org/res/get/datasets/IODS2/2023/iod538.pdf>

که در یک بازه زمانی مشخص به اعدام محکوم شدند، تخمینی حدودی در این باره به دست آورد. بین ژانویه ۲۰۲۲ تا ژانویه ۲۰۲۴، یک مطالعه نظام‌مند روی سه شبکه رسانه‌ای ایرانی در مورد احکام اعدام صادر شده برای زنان صورت گرفت. این آمار در بخش پایانی این گزارش قابل مشاهده‌اند. گردآوری اطلاعات در مورد پرونده‌های زنان بسیار دشوار است زیرا بسیاری از آنان از خانواده رانده می‌شوند، به وکیل انتخابی دسترسی ندارند و صدایشان به جایی نمی‌رسد. گزارشی که پیش روی شماست، ادامه گزارش «زنان و مجازات اعدام در ایران» است که سال ۲۰۲۱ منتشر شد.^۲

سیستم قضایی ایران: آپارتاید جنسیتی و قوانین تبعیض آمیز

فارغ از جنسیت متهم، فقدان دادرسی عادلانه و روند قضایی مناسب در سیستم قضایی جمهوری اسلامی باعث می‌شوند تا «اعتراف»هایی که اغلب تحت شکنجه اخذ می‌شوند، در صدر عوامل «اثبات‌کننده جرم» قرار داشته باشند.^۳ اما مضاف بر این، سیستم قضایی جمهوری اسلامی عمیقاً با آپارتاید جنسی درآمیخته است و تبعیض نهادینه‌شده در این سیستم، بر شانس زنان برای برخورداری از دادرسی عادلانه، به‌ویژه در رابطه با جرائمی که مجازات مرگ دارند، تأثیر منفی می‌گذارد. رئیس قوه قضائیه و تمامی قضات دادگاه‌های عمومی و انقلاب که می‌توانند مجازات اعدام صادر کنند، مردانی وفادار به ایدئولوژی حکومتی‌اند که آشکارا نگاهی تبعیض‌آمیز به زنان دارند. قوانین تبعیض‌آمیز زیر از پررنگ‌ترین عوامل نقض حقوق زنان است که البته محدود به این موارد هم نیست:

حق طلاق: ماده ۱۱۳۳ قانون مدنی حق طلاق را با چند استثنا به مرد داده است. زن تنها می‌تواند طبق ماده ۱۱۱۹ (نقض شروط زمان عقد)، ماده ۱۱۲۹ (استنکاف شوهر از دادن نفقه) و ۱۱۳۰ (اگر ادامه ازدواج منجر به عسر و حرج زن شود)، درخواست طلاق کند. این در حالی‌ست که اکثر زنانی که اکنون به اتهام‌هایی چون قتل همسر در صف اعدام‌اند، امکان یا دسترسی به وکیل برای استفاده از مواد قانونی بالا را نداشته‌اند. بسیاری از این زنان در تله خشونت خانگی گرفتار می‌شوند و هیچ راه فراری برای خود نمی‌بینند.^۴

تجاوز در چارچوب ازدواج: تجاوز زناشویی در ایران جرم محسوب نمی‌شود و این مسئله زنان را از دسترسی به اقدامات قانونی برای مقابله با جرایمی که در چارچوب ازدواج‌هایشان رخ می‌دهد، محروم می‌کند. این خلأ قانونی موجب تداوم خشونت و تقویت نابرابری سیستماتیک علیه زنان می‌شود.

خشونت خانگی و کنترل اجباری: نبود قوانین مؤثر برای محافظت از زنان در برابر خشونت و کنترل اجباری، زنان را در روابط آزاردهنده بدون هیچ‌گونه حمایت قانونی رها می‌کند. هنگامی که زنان در دفاع از خود در برابر شوهرانشان دست به اقدام خشونت‌آمیز می‌زنند، اقداماتشان به ندرت در چارچوب آزارهای طولانی‌مدت در نظر گرفته می‌شود. در عوض، این زنان با مجازات‌های سنگین، از جمله اعدام، روبه‌رو می‌شوند. «لایحه حفظ کرامت و حمایت از زنان در برابر خشونت» که بیش از یک دهه است در بلاتکلیفی قانونی قرار دارد، بی‌توجهی نهادینه‌شده به این موضوع را برجسته می‌کند. علاوه بر این، گزارش‌های دولتی اغلب از اصطلاحاتی مانند «اختلاف خانوادگی» برای توصیف خشونت خانگی استفاده می‌کنند که شدت و گستردگی آن را نادیده می‌گیرد و کم‌اهمیت جلوه می‌دهد.^۵

حضانة فرزندان: بر اساس ماده ۱۱۶۹ قانون مدنی، پس از طلاق، مادر حضانت فرزند یا فرزندان را تا سن هفت سالگی برعهده دارد و پس از آن حضانت به پدر یا خانواده پدر منتقل می‌شود. این نبود حقوق حضانتی می‌تواند زنان را مجبور به ماندن در روابط آزاردهنده کند تا به فرزندان خود دسترسی داشته باشند. در مواردی که زنان برای دفاع از خود یا محافظت از فرزندان‌شان در برابر آزار اقدام به خشونت می‌کنند، این اقدامات معمولاً به‌عنوان شرایط تخفیف‌دهنده در دادگاه‌ها شناخته نمی‌شود و به صدور احکام سنگین، از جمله اعدام، منجر می‌شود.

قوانین ارث: زنان طبق قانون جمهوری اسلامی ایران نصف مردان ارث می‌برند. این نابرابری اقتصادی بسیاری از زنان را از نظر مالی وابسته می‌کند و توانایی آن‌ها را برای فرار از محیط‌های آزاردهنده یا پرداخت هزینه‌های وکالت در مواجهه با اتهامات جنایی کاهش می‌دهد.

سن مسئولیت کیفری: برای دختران ۹ سال قمری و برای پسران ۱۵ سال قمری (۸.۷ سال برای دختران و ۱۴.۶ سال برای پسران) است. این

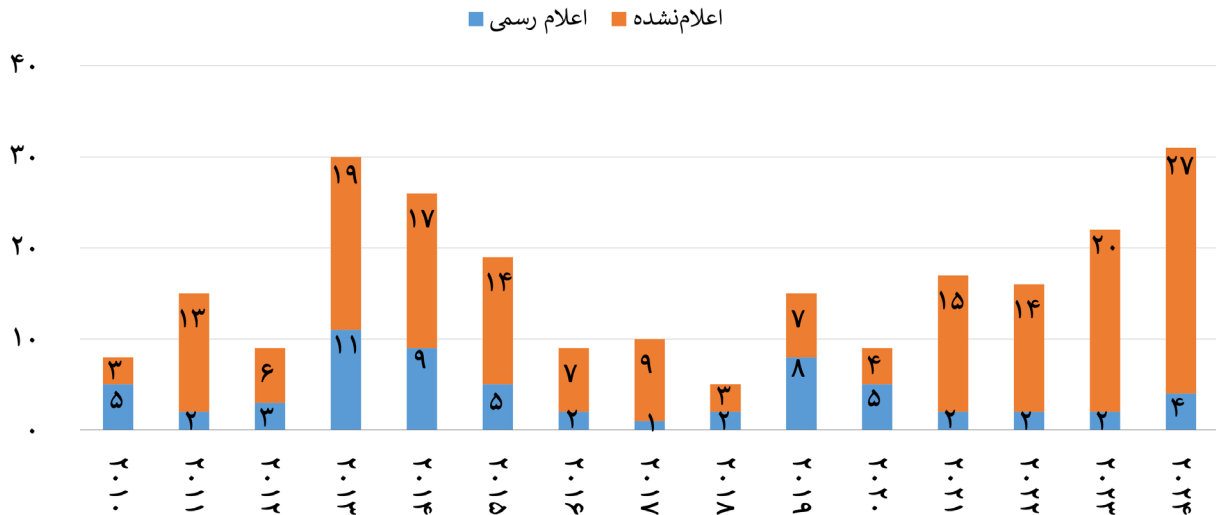
^۲ <https://iranhr.net/fa/reports/25>

^۳ این موضوع در گزارش سالانه ۲۰۲۳ درباره مجازات اعدام به‌طور مفصل بررسی شده است: https://iranhr.net/media/files/Iran_Human_Rights_Annual_Report_2023.pdf

^۴ برای نمونه رجوع کنید به پرونده مریم کریمی، زنی که برای طلاق گرفتن به‌منظور رهایی از خشونت‌های شوهرش تلاش کرده بود، اما در نهایت با همکاری پدرش، شوهر خود را به قتل رساند: <https://iranhr.net/fa/articles/4668>

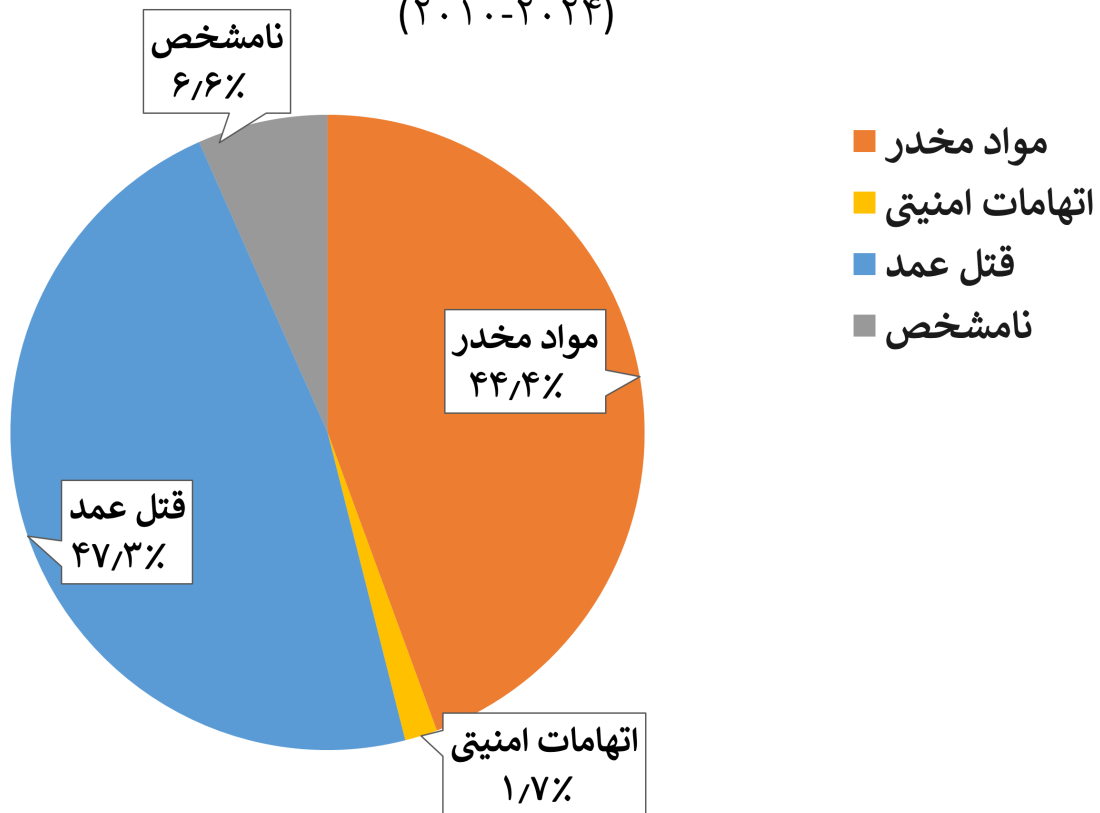
^۵ برای نمونه به پرونده زهرا اسماعیلی در صفحه ۹ همین گزارش مراجعه کنید.

میزان شفافیت در اعلام رسمی اعدام زنان در ایران (۲۰۱۰-۲۰۲۴)

نمودار ۱: از ۲۴۱ مورد اعدام زنان که بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ ثبت شده است، تنها ۶۳ مورد (۲۶ درصد) توسط منابع رسمی در ایران اعلام شده است. نسبت اعدام‌های اعلام‌شده از سال ۲۰۲۱ کاهش یافته و از آن زمان تاکنون، به‌طور میانگین تنها ۱۲ درصد از اعدام‌های گزارش‌شده توسط رسانه‌های رسمی اعلام شده است. این کاهش تا حدی به دلیل پنهان‌کاری پیرامون اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر است، زیرا رسانه‌های رسمی در این دوره تنها یک مورد از ۲۳ مورد اعدام زنان به اتهامات مرتبط با مواد مخدر را اعلام کرده‌اند.

اتهامات زنان اعدام‌شده (۲۰۱۰-۲۰۲۴)

نمودار ۲: اتهام‌های مرتبط با مواد مخدر و قتل بیش از ۹۱ درصد از تمامی اعدام‌ها طی ۱۵ سال گذشته در ایران را شامل شده‌اند. اتهامات ۶.۶ درصد از زنانی که در این دوره اعدام شده‌اند، همچنان نامشخص است. این کمبود اطلاعات عمدتاً به دلیل نبود منابع قابل اعتماد در بندهای زنان زندان‌ها و عوامل اجتماعی مانند قطع رابطه خانواده‌های این زنان با آن‌ها، انگ فرهنگی مرتبط با جرایمشان و توجه محدود رسانه‌ها یا تلاش‌های حمایتی اندک برای پرونده‌های زنان است.

وضعیت زنان در صف اعدام

همه زندان‌های ایران بندهای اختصاصی برای زنان ندارند و این موضوع منجر به انتقال بسیاری از زنان محکوم به اعدام به زندان‌های دورتر می‌شود که دیدار خانواده را دشوارتر می‌کند. علاوه بر این، خانواده‌های بسیاری از زنان محکوم به اعدام با آن‌ها قطع رابطه و رهایشان می‌کنند که این موضوع آن‌ها را در انزوا و بدون حمایت قرار می‌دهد. علاوه بر این، اطلاعات محدود و منابع کمتری درباره شرایط بندهای زنان در زندان‌ها در دسترس است. یکی از زندان‌هایی که بسیاری از زنان محکوم به اعدام در آن نگهداری می‌شوند، زندان قرچک در استان تهران است. به لطف تلاش‌های مدافعان حقوق زنان که به‌عنوان مجازات به این زندان منتقل شده بودند، اطلاعات بیشتری درباره شرایط این زندان منتشر شده است.

زندان‌هایی مانند قرچک - که در گزارش اخیر سازمان حقوق بشر ایران از آن به‌عنوان «جهنمی برای زنان و کودکان»^{۱۱} یاد شده است - نمونه‌ای از شرایط غیرانسانی‌ای محسوب می‌شوند که زنان زندانی با آن روبه‌رو هستند. ازدحام جمعیت، امکانات غیربهداشتی و کمبود دسترسی به محصولات بهداشتی پایه، از جمله محصولات بهداشتی دوران قاعدگی، بخشی از ده‌ها مشکل این زندان است. مراقبت‌های پزشکی ناکافی و مواجهه با سوءاستفاده‌های جنسی و جسمی بیشتر کرامت این زندانیان را خدشه‌دار می‌کند. کمبود زیرساخت‌های مناسب برای زنان در زندان‌هایی مانند قرچک به‌عنوان محلی برای سوءاستفاده، مستند شده است که نشان‌دهنده فقدان عزم سیستم قضایی ایران در پاسخ به نیازهای خاص زنان زندانی است.

اعدام زنان بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴

با وجود گزارش‌های متعدد درباره مجازات اعدام در ایران طی ۴۶ سال گذشته، تفکیک آمار اعدام‌ها بر اساس جنسیت پدیده‌ای نسبتاً جدید در مورد ایران است. این موضوع به نخستین گزارش سالانه سازمان حقوق بشر ایران درباره مجازات اعدام در سال ۲۰۰۸ بازمی‌گردد.^{۱۲} ما از تمامی سازمان‌هایی که پیش از سال ۲۰۰۸ گزارش‌های سالانه یا دوره‌ای درباره مجازات اعدام منتشر کرده‌اند، دعوت می‌کنیم داده‌های خود را بازبینی و آن‌ها را بر اساس جنسیت تفکیک کنند.

در بخش‌های بعدی، جزئیات تمامی اعدام‌های زنان بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ ارائه شده است. باید تأکید کرد که این آمار حداقلی و تنها محدود به موارد مستند است و ارقام واقعی احتمالاً بسیار بالاتر خواهند بود.

حقایق و ارقام درباره اعدام زنان

- حداقل ۲۴۱ زن بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ اعدام شده‌اند.
- دست‌کم ۳۱ زن در سال ۲۰۲۴ اعدام شدند که بالاترین تعداد اعدام زنان طی بیش از ۱۵ سال بوده است.
- ۱۲۱ نفر (۵۰ درصد) از زنان اعدام‌شده تنها با حرف اول نام/نام خانوادگی خود شناسایی شده یا به‌کلی ناشناس مانده‌اند.
- تنها ۶۳ مورد (۲۶ درصد) از این اعدام‌ها توسط منابع رسمی اعلام شده‌اند.
- عدم شفافیت در چهار سال اخیر تشدید شده و از سال ۲۰۲۱ به‌طور میانگین تنها ۱۲ درصد از اعدام‌های زنان توسط رسانه‌های رسمی اعلام شده است.
- ۱۱۴ زن به اتهام قتل به قصاص نفس محکوم و اعدام شدند.
- ۱۰۷ زن به اتهامات مرتبط با مواد مخدر به اعدام محکوم شدند.
- ۴ زن به اتهامات امنیتی محاربه و افساد فی‌الارض اعدام شدند؛ یکی از آن‌ها یهودی و دو نفرشان زندانیان سیاسی کرد بودند.
- ۹ نفر از زنان اعدام‌شده کودک‌همسر بودند.
- ۳ نفر از کودک‌همسران، کودک-مجرم نیز محسوب می‌شدند؛ یعنی در هنگام جرم‌انسابی زیر ۱۸ سال داشتند.
- اتهامات ۱۶ نفر از زنان اعدام‌شده نامشخص است.
- اعدام زنان دست‌کم در ۲۷ استان از ۳۱ استان ایران اجرا شده است.

^{۱۱} <https://iranhr.net/fa/reports/39>

^{۱۲} <https://iranhr.net/fa/reports/10>

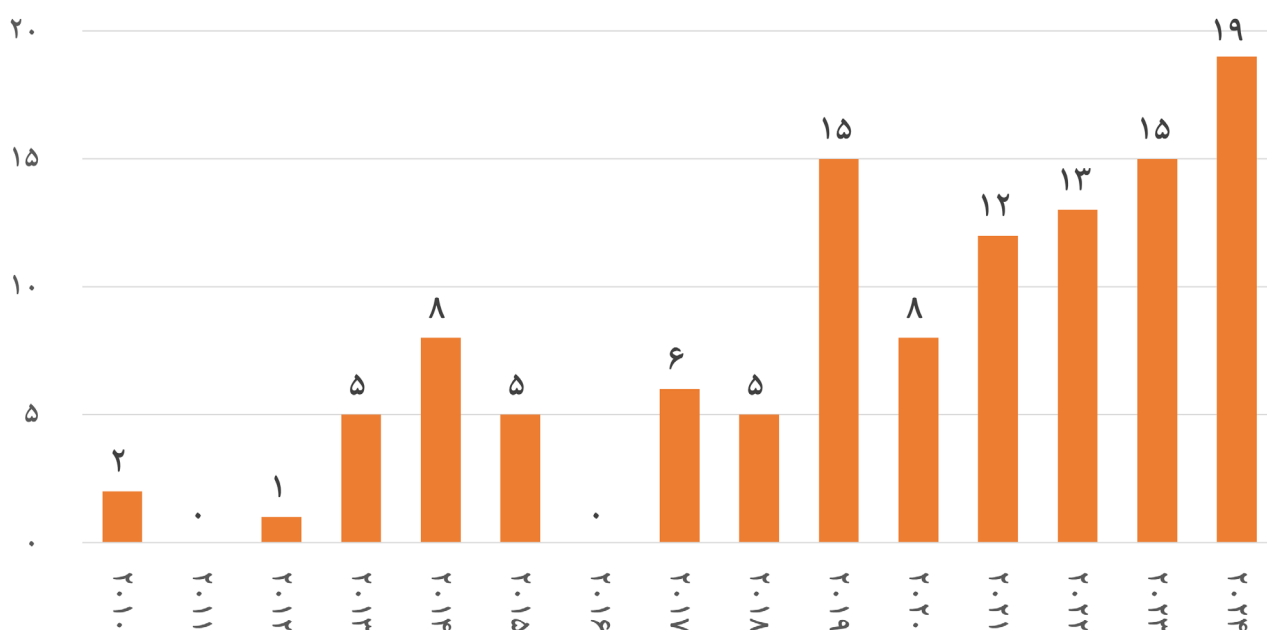
پس از محکومیت به قتل عمد در دادگاه کیفری، متهمان بر اساس قانون شریعت به قصاص محکوم می‌شوند. قانون مجازات اسلامی قصاص را حق خانواده مقتول می‌داند و مسئولیت اجرای حکم را به خانواده مقتول واگذار می‌کند که باید بین اجرای قصاص، پذیرش دیه یا بخشش متهم یکی را انتخاب کنند.

از آنجا که سقف قانونی برای دیه وجود ندارد، تعداد زیادی از متهمان قتل به دلیل ناتوانی در پرداخت مبالغ خواسته‌شده اعدام می‌شوند.^{۱۳} به این ترتیب، معمولاً متهمان فقیرتر بیشتر از متهمان ثروتمند اعدام می‌شوند. رویکرد مقام‌های حکومت نیز به نوعی ست که وقتی حکم قصاص صادر می‌شود، خانواده مقتول نه تنها تشویق می‌شوند که شاهد اجرای اعدام باشند، بلکه برای اجرای شخصی حکم اعدام نیز ترغیب می‌شوند.

حقایق و آمار درباره اعدام زنان به اتهام قتل

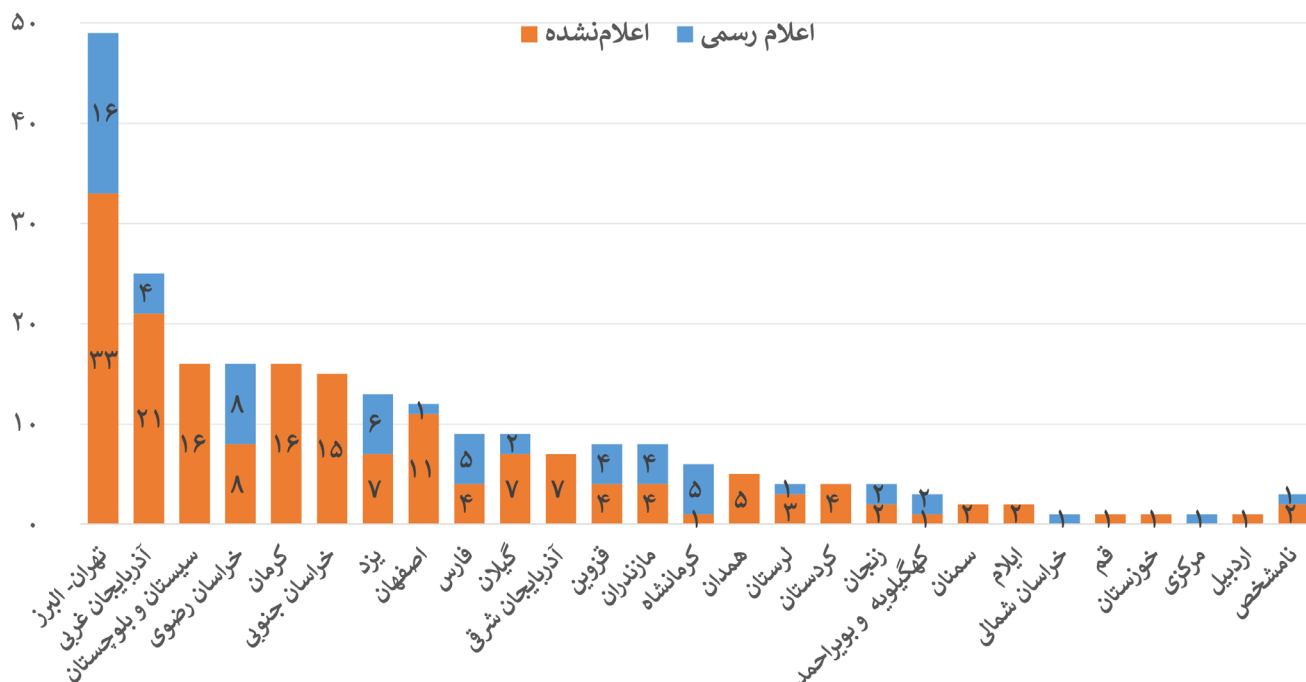
- حداقل ۱۱۴ زن بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ به اتهام قتل اعدام شده‌اند.
- ۳۲ درصد از اعدام‌ها (۳۷ مورد) توسط منابع رسمی گزارش شده‌اند.
- از میان ۱۱۴ اعدام، جزئیات ۷۵ مورد مشخص شده است و ۳۹ مورد نامشخص است.
- بیش از ۶۹ درصد از این ۷۵ زن اعدام‌شده، به قتل همسر/نامزد/معشوق/همسر موقت خود متهم شده بودند.
- ۸ نفر از زنان اعدام‌شده کودک‌همسر بودند.
- ۳ نفر از کودک‌همسران در زمان ارتکاب قتل انتسابی کمتر از ۱۸ سال سن داشتند (کودک-مجرم بودند).
- ۱۱ نفر از زنان به‌طور تأییدشده قربانی خشونت خانگی از سوی همسران خود بودند.
- ۴ نفر از زنان تأیید شده است که از بیماری‌های روانی رنج می‌بردند.
- ۴ نفر از زنان در دفاع از خود در برابر تجاوز جنسی مرتکب قتل شده بودند.
- ۱ نفر از زنان «عروس خون‌بس» بوده است - عروسی که از طرف یک قبیله به قبیله مقابل به‌عنوان بخشی از توافق برای پایان‌دادن به خونریزی در یک درگیری ارائه شده بود.

اعدام زنان به اتهام قتل در ایران (۲۰۱۰-۲۰۲۴)

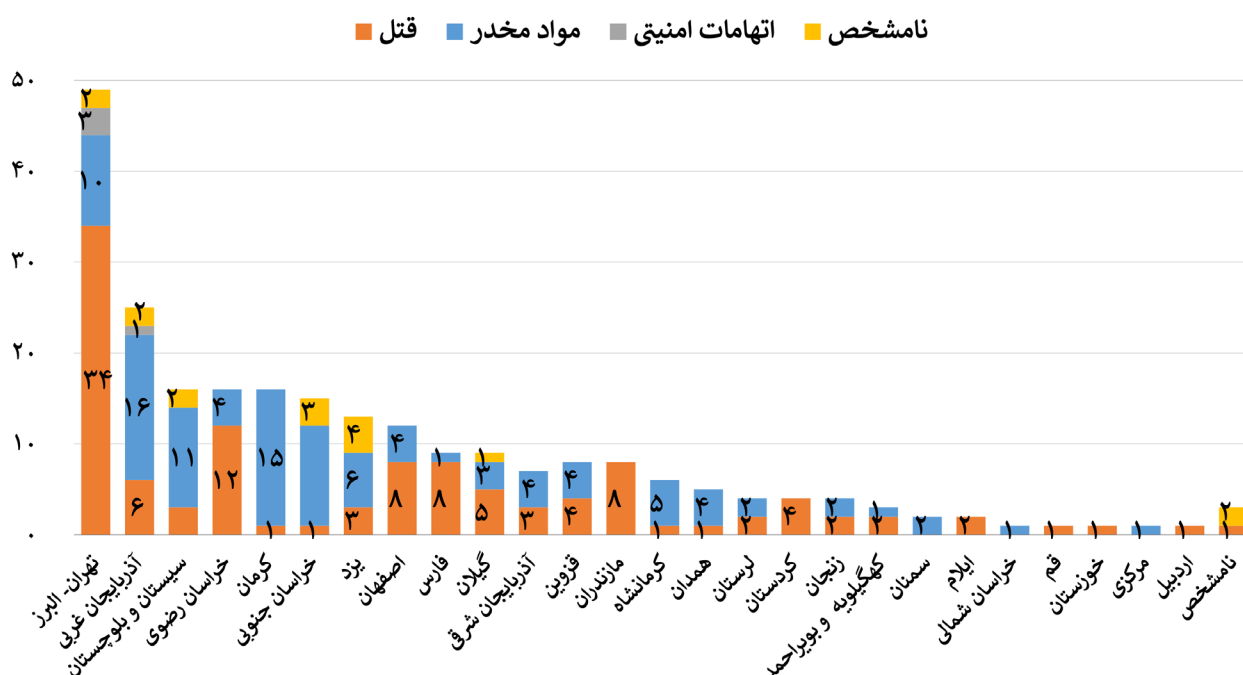
نمودار ۵: اعدام زنان به اتهام قتل در حال حاضر به بالاترین سطح خود از زمانی رسیده است که سازمان حقوق بشر ایران به‌طور سیستماتیک اعدام‌ها را در ایران ثبت کرده است.

میزان شفافیت در اعلام رسمی اعدام زنان به تفکیک استان (۲۰۲۰-۲۰۲۴)

نمودار ۳: زنان در ۲۷ استان از ۳۱ استان ایران اعدام شده‌اند. در حالی که ۳۳ درصد از اعدام‌ها در تهران/البرز و ۵۰ درصد از اعدام‌ها در خراسان رضوی توسط رسانه‌های رسمی اعلام شده‌اند، تنها ۱۶ درصد از اعدام‌ها در آذربایجان غربی گزارش شده‌اند و در هیچ‌کدام از استان‌های سیستان و بلوچستان، کرمان، خراسان جنوبی، کردستان، آذربایجان شرقی و خوزستان، اعدام‌های زنان به‌طور رسمی اعلام نشده‌اند. این استان‌ها که از محروم‌ترین مناطق ایران محسوب می‌شوند، محل اجرای احکام اعدام زنانی از اقلیت‌های اتمیکی نیز هستند. به همین ترتیب، هیچ‌یک از اعدام‌های انجام‌شده در دیگر استان‌های اتمیکی مانند کردستان، آذربایجان شرقی و خوزستان نیز توسط منابع رسمی اعلام نشده است.

پراکندگی جغرافیایی اعدام‌های زنان با تفکیک اتهامات (۲۰۱۰-۲۰۲۴)

نمودار ۴: بیشترین تعداد اعدام زنان به اتهام قتل در زندان‌های تهران/البرز (۳۴ مورد) انجام شده است، و پس از آن خراسان رضوی (۱۲)، اصفهان (۸)، فارس (۸) و مازندران (۷) قرار دارند. بیشترین تعداد اعدام‌ها به اتهامات مرتبط با مواد مخدر در آذربایجان غربی (۱۶)، کرمان (۱۵)، سیستان و بلوچستان (۱۱) و خراسان جنوبی (۱۱) ثبت شده است.

سمیرا سبزیان در سن ۱۵ سالگی کودک‌همسر شد و سال‌ها از خشونت جسمی و روانی ازسوی همسر بسیار مسن‌تر و الکلی خود رنج برد. فرزندان او در زمان دستگیری‌اش به اتهام قتل همسرش، ۷ ساله و کمتر از یک ساله بودند. برای جلب رضایت خانواده همسرش، سمیرا طی ده سالی که در صف اعدام بود از دیدن فرزندان خودداری کرد. آخرین ملاقات او اولین باری بود که فرزندان را دید، که در آن زمان ۱۷ و ۱۰ ساله بودند. با وجود تمام تلاش‌ها، سمیرا در تاریخ ۲۹ آذر ۱۴۰۲ (۲۰ دسامبر ۲۰۲۳) در زندان قزل‌حصار اعدام شد.^{۱۵}

لیلا قائمی

لیلا قائمی مادری بود که یک روز وقتی به خانه رسید، دید شوهرش و دوستان شوهرش در حال تجاوز به دخترش هستند. لیلا شوهرش را کشت، بازداشت شد و دخترش به پرورشگاه فرستاده شد، در حالی که خانواده شوهر تقاضای قصاص کرده بودند. یکی از همبندی‌های او گفت که لیلا شرایط وقوع قتل را برای مقام‌های قضایی و بازجوها تشریح کرده بود اما با وجود آن، حکم قصاص نفس صادر شد.^{۱۶} لیلا شش سال را در زندان قرچک گذراند تا در نهایت در یک اعدام دسته‌جمعی همراه با هفت مرد در روز ۱۱ مهر ۱۴۰۳ در زندان قزل‌حصار کرج به دار آویخته شد.^{۱۷}

اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر

جرایم مرتبط با مواد مخدر تحت صلاحیت دادگاه‌های انقلاب قرار دارند. پیش از اصلاحیه قانون مبارزه با مواد مخدر در سال ۲۰۱۷، جرایم مرتبط با مواد مخدر بیشترین تعداد اعدام زنان را در ایران به خود اختصاص داده بود. این اصلاحیه به مدت سه سال (۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰) باعث شد هیچ اعدامی برای زنان به اتهام جرایم مرتبط با مواد مخدر ثبت نشود. اما این روند در عمل از سال ۲۰۲۱ معکوس شد. تعداد زنانی که به اتهام جرایم مرتبط با مواد مخدر اعدام شده‌اند، اکنون به بالاترین میزان در ۹ سال گذشته رسیده و پیش‌بینی می‌شود که بازهم افزایش یابد.

حقایق و آمار درباره اعدام‌های مرتبط با جرایم مواد مخدر

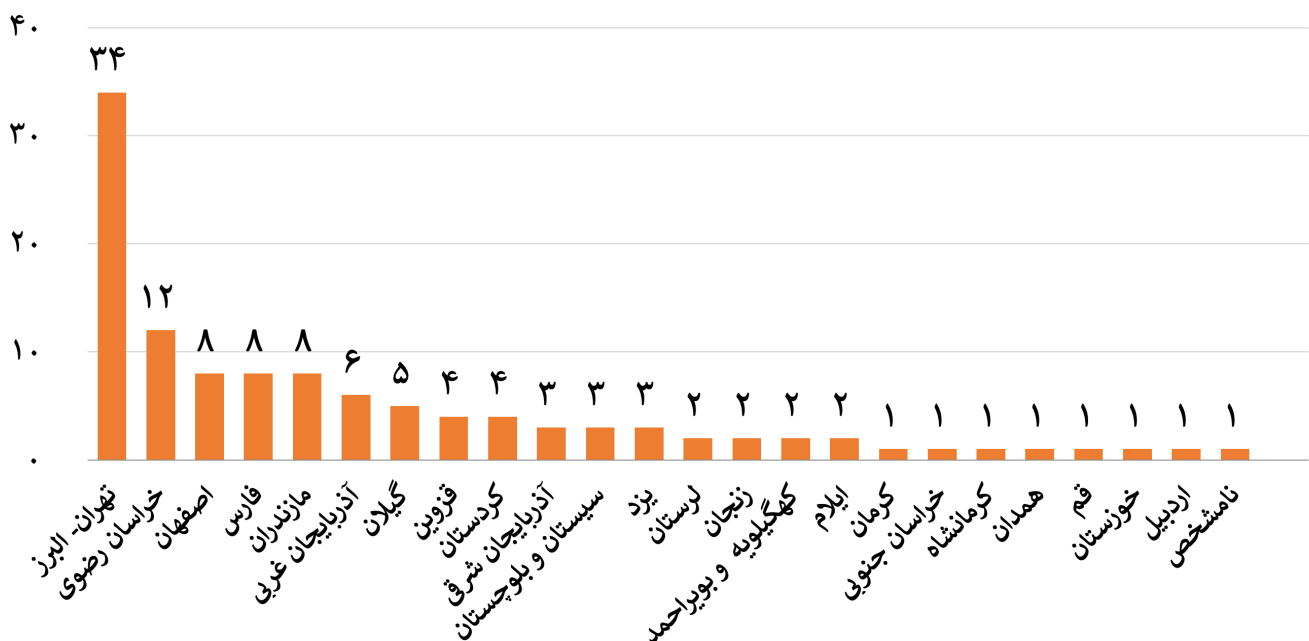
- حداقل ۱۰۷ زن بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ به اتهام جرایم مرتبط با مواد مخدر اعدام شده‌اند.
- از این تعداد، تنها ۲۴ مورد (۲۲ درصد) توسط منابع رسمی اعلام شده است.
- اعدام‌ها در ۲۰ استان انجام شده‌اند.
- زنان بلوچ نسبت به جمعیت این اقلیت اتنیک در ایران، درصد بالایی از اعدام‌های مواد مخدر را تشکیل می‌دهند.
- اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر عمدتاً ناشی از مسائل مرتبط با فقر عمیق است.

^{۱۵} <https://iranhr.net/fa/articles/6415>

^{۱۶} <https://iranhr.net/en/articles/7220>

^{۱۷} <https://iranhr.net/fa/articles/6968>

پراکندگی جغرافیایی اعدام‌های زنان به اتهام قتل (۲۰۱۰-۲۰۲۴)

نمودار ۶: زنان به اتهام قتل در ۲۴ استان اعدام شده‌اند. زندان‌های استان‌های تهران/البرز محل ۳۴ اعدام (۳۰ درصد) به اتهام قتل بوده‌اند. پس از آن استان‌های خراسان رضوی (۱۲ مورد)، اصفهان (۸ مورد)، فارس (۸ مورد) و مازندران (۸ مورد) قرار دارند.

برخی پرونده‌ها

زهرا اسماعیلی

زهرا اسماعیلی پس از اینکه در اثر تجاوز همسایه‌اش که یک مقام قدرتمند وزارت اطلاعات و مردی متأهل بود باردار شد، به اجبار با او ازدواج کرد. به گفته همبندی‌های زهرا، این مرد با زهرا و فرزندان‌ش با خشونت رفتار می‌کرد و بارها تهدید کرده بود که زهرا را خواهد کشت. او همچنین در حضور زهرا و فرزندان‌ش در خانه، با زنان صیغه‌ای روابط جنسی داشت. این مرد چندین بار تلاش کرده بود دخترشان را مورد تجاوز قرار دهد که زهرا توانسته بود جلوی او را بگیرد.

زهرا بارها درخواست طلاق داده بود و جراحاتش در سازمان پزشکی قانونی ثبت شده بود، اما این درخواست‌ها بی‌نتیجه مانده بود. پس از اینکه او تاریخ قتل زهرا را تعیین کرد، زهرا و دخترش تصمیم گرفتند اقدام کنند. در تاریخ ۲۵ تیر ۱۳۹۶، شوهر زهرا کشته شد. فرزندان زهرا به‌عنوان اولیای دم با اجرای حکم قصاص مخالفت کردند، اما خانواده همسرش بر اجرای قصاص اصرار داشتند و مادر همسرش شخصاً در اول اسفند ۱۳۹۹ (۱۹ فوریه ۲۰۲۱) حکم اعدام را در زندان رجایی‌شهر اجرا کرد.^{۱۴} وکیل زهرا بعداً فاش کرد که او پس از دیدن گروهی از مردان که پیش از او اعدام شدند، دچار حمله قلبی شده بود. با این وجود، آن‌ها جسد بی‌جان او را به دار آویختند.

زرخاتون مزارزهی

زرخاتون مزارزهی، از اقلیت بلوچ، بیوه‌ای بود که تلاش می‌کرد تا دخترش را بدون هیچ حمایتی بزرگ کند. او برای حمل مواد اولیه لوازم آرایشی موافقت کرد، اما در تاریخ ۹ دی ۱۳۹۶ در ایست بازرسی کرمان دستگیر شد. زرخاتون در تمامی مراحل بازجویی قویاً داشتن مواد مخدر غیرقانونی را انکار کرد. او از دسترسی به وکیل محروم بود و در بهمن ۱۴۰۰ در شعبه اول دادگاه انقلاب کرمان به اتهام جرایم مرتبط با مواد مخدر به اعدام محکوم شد.^{۱۸} زرخاتون در تاریخ ۲۴ آبان ۱۴۰۲ در زندان مرکزی کرمان اعدام شد.^{۱۹}

مرجان حاجی‌زاده

مرجان حاجی‌زاده از خانواده‌ای بسیار فقیر بود و به‌عنوان کودک‌همسر مجبور به ازدواج با همسرش شد. او در سن ۱۹ سالگی همراه با همسرش به اتهام جرایم مرتبط با مواد مخدر در بزرگراهی در زنجان دستگیر شد. به گفته منابع سازمان حقوق بشر ایران، مرجان بی‌گناه و از اینکه همسرش مواد مخدر حمل می‌کرده بی‌اطلاع بود. با این حال، او در تاریخ ۲۳ فروردین ۱۴۰۳ در زندان مرکزی زنجان در سن ۲۲ سالگی اعدام شد.^{۲۰}

پروین موسوی

پروین موسوی، زنی از خانواده‌ای محروم، تنها نان‌آور خانواده بود زیرا همسر و پسر بزرگش در زندان بودند. به او گفته شده بود که دارویی حمل می‌کند، اما در واقع ۵ کیلوگرم مرفین بود. پروین برای جابه‌جایی آن دارو به همراه دو نفر دیگر تنها مبلغ یک‌میلیون تومان دریافت کرد. او متهم سوم این پرونده بود؛ متهم اول اعدام شده بود و متهم دوم آزاد شد. شاهدان می‌گویند که پس از اولین انتقالش برای اجرای حکم، غلامحسین محسنی اژه‌ای، رئیس قوه قضاییه، در حضور زندانیان به او گفته بود که آزاد خواهد شد.^{۲۱} با این حال، پروین در تاریخ ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۳ در زندان مرکزی ارومیه در سن ۵۷ سالگی اعدام شد.^{۲۲}

^{۱۸} <https://iranhr.net/fa/articles/5150>

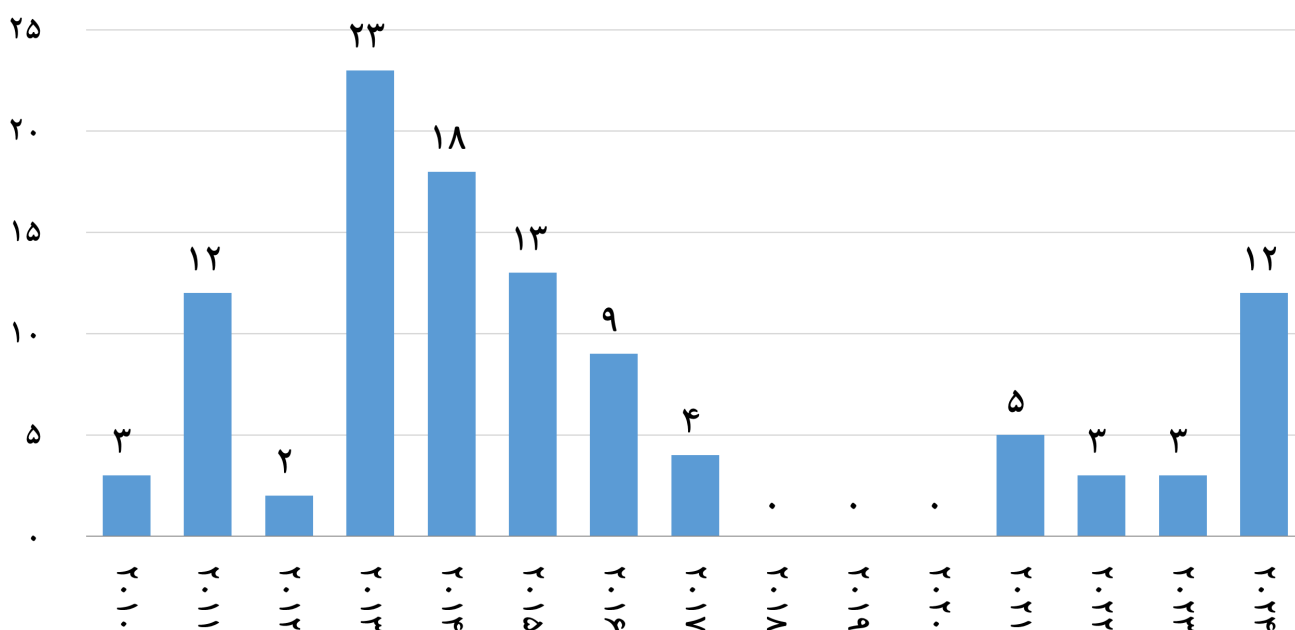
^{۱۹} <https://iranhr.net/fa/articles/6314>

^{۲۰} <https://iranhr.net/fa/print/5/6640>

^{۲۱} <https://iranhr.net/fa/articles/6712>

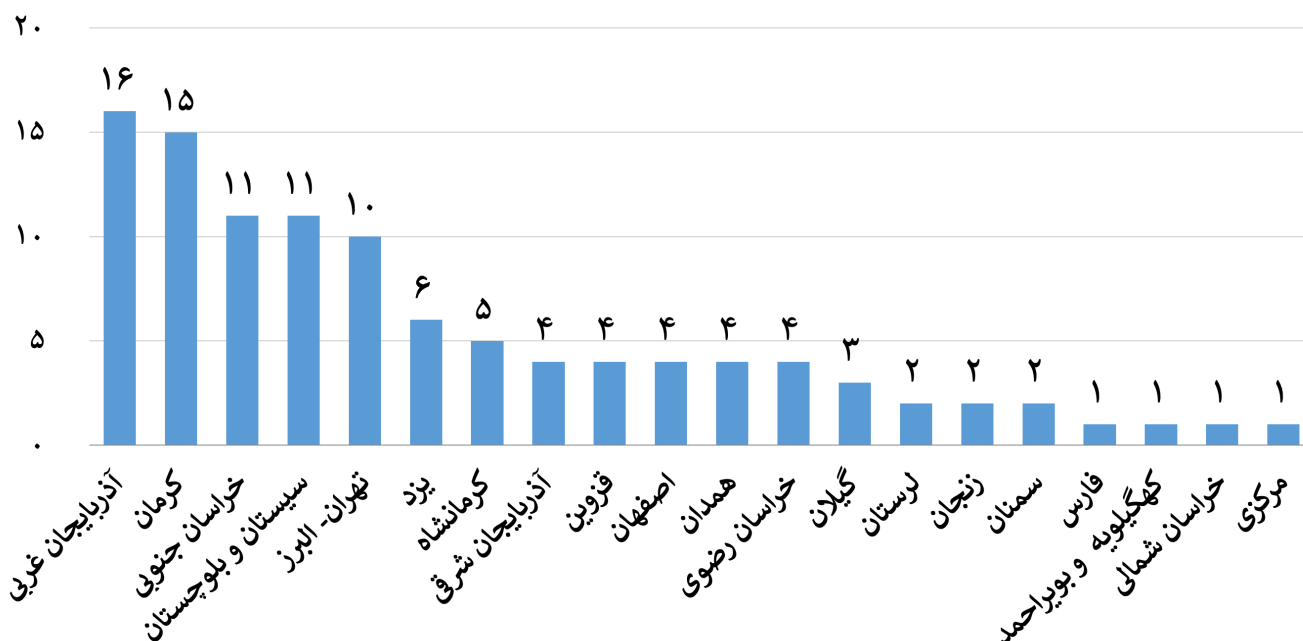
^{۲۲} <https://iranhr.net/fa/articles/6718>

زنان اعدام‌شده با اتهامات مرتبط با مواد مخدر (۲۰۱۰-۲۰۲۴)

نمودار ۷: اعدام زنان به اتهام جرایم مرتبط با مواد مخدر در حال حاضر به بالاترین سطح خود در ۹ سال گذشته رسیده است. پس از اصلاحیه قانون مبارزه با مواد مخدر در سال ۲۰۱۷، کاهش چشمگیری در اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر مشاهده شد و به مدت سه سال پس از اصلاحیه هیچ زنی به این اتهام‌ها اعدام نشد. با این حال، از سال ۲۰۲۱ اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر برای زنان از سر گرفته شد و اکنون به بالاترین میزان خود از سال ۲۰۱۵ تاکنون رسیده است.

پراکندگی جغرافیایی اعدام زنان با اتهامات مرتبط با مواد مخدر (۲۰۱۰-۲۰۲۴)

نمودار ۸: اعدام زنان به اتهامات مرتبط با مواد مخدر در ۲۰ استان انجام شده است. بیشترین تعداد اعدام‌ها در آذربایجان غربی (۱۶ مورد)، کرمان (۱۵ مورد)، سیستان و بلوچستان (۱۱ مورد) و خراسان جنوبی (۱۱ مورد) صورت گرفته است. این استان‌ها از جمله مناطقی محسوب می‌شوند که رتبه بالایی در شاخص‌های فقر و بی‌سوادی دارند. زنانی که در استان سیستان و بلوچستان اعدام شدند و بسیاری از زنانی که در زندان‌های کرمان و خراسان جنوبی اعدام شده‌اند، به اقلیت اتنیک بلوچ تعلق دارند.

پژوهش در رسانه‌های رسمی درباره زنان در معرض مجازات اعدام

به دلیل نبود شفافیت، هیچ داده رسمی درباره تعداد زنان محکوم به اعدام در ایران وجود ندارد. همچنین اطلاعات غیررسمی درباره زنان محکوم به اعدام در مقایسه با مردان بسیار کمتر است. در پژوهشی سیستماتیک بر رسانه‌های رسمی دولتی در بازه‌ای دو ساله (ژانویه ۲۰۲۲ تا ژانویه ۲۰۲۴)، سازمان حقوق بشر ایران ۴۷ زن را شناسایی کرد که به اتهامات منجر به مجازات اعدام دستگیر یا متهم شده بودند. برخی از این زنان قبلاً به اعدام محکوم شده بودند.

شایان ذکر است که اطلاعات زیر، شامل جزئیات پرونده‌ها و اتهامات، از سوی مقامات جمهوری اسلامی گزارش شده و از منابع مستقل تأیید نشده‌اند. بر اساس پژوهش‌های سازمان حقوق بشر ایران، در چنین گزارش‌هایی اغلب واقعیت‌ها تغییر می‌کنند تا زنان به‌عنوان عاملان جرایم معرفی و شیطان‌سازی شوند.

آمار ارائه‌شده در اینجا شامل پرونده‌های زنان محکوم به اعدام که در همین دوره توسط سازمان‌های حقوق بشری گزارش شده‌اند، نمی‌شود.

بررسی یافته‌ها:

- ۴۷ زن در معرض خطر اعدام از طریق گزارش‌های رسمی شناسایی شدند.

از این تعداد:

- ۸ نفر به اعدام محکوم شدند (۶ نفر به اتهام قتل و ۲ نفر به اتهام زنا).
- ۶ نفر در زمان گزارش در حال محاکمه بودند (۵ نفر به اتهام قتل و ۱ نفر به اتهام زنا محصنه).
- ۱۰ نفر به اتهاماتی که منجر به مجازات اعدام می‌شود متهم شدند (همگی به اتهام قتل).
- ۲۳ نفر به اتهاماتی که منجر به مجازات اعدام می‌شود دستگیر شدند (۲۱ نفر به اتهام قتل و ۲ نفر به اتهامات مرتبط با مواد مخدر).

اتهامات وارده شامل:

- ۴۲ زن به اتهام قتل یا مشارکت در قتل.
- ۳ زن به اتهام زنا محصنه.
- ۲ زن به اتهامات مرتبط با مواد مخدر.

- ۲۹ زن (۶۹ درصد از کسانی که با اتهام قتل مواجه‌اند) به قتل همسر/نامزد/معشوق/همسر موقت خود متهم شدند یا با چنین اتهاماتی مواجه شده‌اند.

- ۱۱ زن (۲۶ درصد از کسانی که به اتهام قتل مواجه شده‌اند) قربانی خشونت خانگی بوده‌اند.

- ۱ زن کودک‌همسر بوده است.

- ۳۱ پرونده (۶۶ درصد از موارد گزارش‌شده) مربوط به استان‌های تهران/البرز است.

- تنها ۲ زن با نام شناسایی شده‌اند.

- اعترافات یک زن پیش از آغاز روند قانونی از تلویزیون پخش شده است، که نقض حق او برای بی‌گناه فرض شدن تا اثبات جرم محسوب می‌شود.

- ۲۹ زن (۶۹ درصد از کسانی که با اتهام قتل مواجه‌اند) به قتل همسر/نامزد/معشوق/همسر موقت خود متهم شدند یا با چنین اتهاماتی مواجه شده‌اند.

- ۱۱ زن (۲۶ درصد از کسانی که به اتهام قتل مواجه شده‌اند) قربانی خشونت خانگی بوده‌اند.

- ۱ زن کودک‌همسر بوده است.

- ۳۱ پرونده (۶۶ درصد از موارد گزارش‌شده) مربوط به استان‌های تهران/البرز است.

- تنها ۲ زن با نام شناسایی شده‌اند.

- اعترافات یک زن پیش از آغاز روند قانونی از تلویزیون پخش شده است، که نقض حق او برای بی‌گناه فرض شدن تا اثبات جرم محسوب می‌شود.

اعدام‌های مرتبط با اتهامات امنیتی

اتهامات امنیتی مانند بغی (شورش مسلحانه)، افساد فی الارض و محاربه از زمان تأسیس جمهوری اسلامی علیه مخالفان سیاسی استفاده شده است. از سال ۲۰۱۱ تا دسامبر ۲۰۲۳، هیچ اعدامی برای زنان با اتهامات امنیتی ثبت نشده بود.

در سال ۲۰۲۴، دست‌کم سه زندانی سیاسی زن به اتهام بغی (شورش مسلحانه) به اعدام محکوم شده‌اند: شریفه محمدی، فعال حقوق کارگران در زندان مرکزی رشت^{۲۳} پخشان عزیزی، فعال مدنی کرد در زندان اوین^{۲۴} و ریشه مرادی، فعال حقوق زنان کرد در زندان اوین^{۲۵}.

از میان این سه زن، شریفه محمدی پس از نقض حکم اعدامش در دیوان عالی کشور، بار دیگر در دادگاه انقلاب از خود در برابر اتهامات انتسابی پیشین دفاع کرده و در انتظار حکم دادگاه است، اما دو نفر دیگر در صف اعدام قرار دارند.

حقایق و آمار درباره اعدام‌های مرتبط با جرایم مواد مخدر

- دست‌کم ۴ زن بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ به اتهامات امنیتی افساد فی الارض و محاربه اعدام شده‌اند.
- از این تعداد، تنها دو مورد توسط منابع رسمی گزارش شده‌اند.
- شیرین علم‌هولی زندانی سیاسی کرد بود.
- عدیوه میرزا سلیمان کلیمی زندانی سیاسی یهودی بود که ۲۹ سال در صف اعدام بود و سرانجام به اتهام جاسوسی اعدام شد.
- در مجموع دست‌کم ۳ زن به اتهام جاسوسی اعدام شده‌اند.

نسیم نمازی

نسیم نمازی حدود ۱۸ ماه پیش از اعدامش دستگیر شد. به‌جز این که دادگاه انقلاب به اتهامات «محاربه و افساد فی الارض از طریق همکاری با رژیم صهیونیستی برای ایجاد اختلال در امنیت ملی» نسیم را به اعدام محکوم کرده بود، تقریباً هیچ اطلاعات دیگری درباره او در دست نیست. نسیم همراه با سه مرد هم‌پرونده خود در تاریخ ۷ دی ۱۴۰۲ در زندان مرکزی ارومیه اعدام شد؛ البته خبرگزاری میزان، وابسته به قوه قضائیه جمهوری اسلامی، ادعا کرده است که آن‌ها یک روز بعد اعدام شده‌اند.^{۲۶}

^{۲۳} [/https://iranhr.net/fa/articles/6779](https://iranhr.net/fa/articles/6779)

^{۲۴} [/https://iranhr.net/fa/articles/6817](https://iranhr.net/fa/articles/6817)

^{۲۵} [/https://iranhr.net/fa/articles/7122](https://iranhr.net/fa/articles/7122)

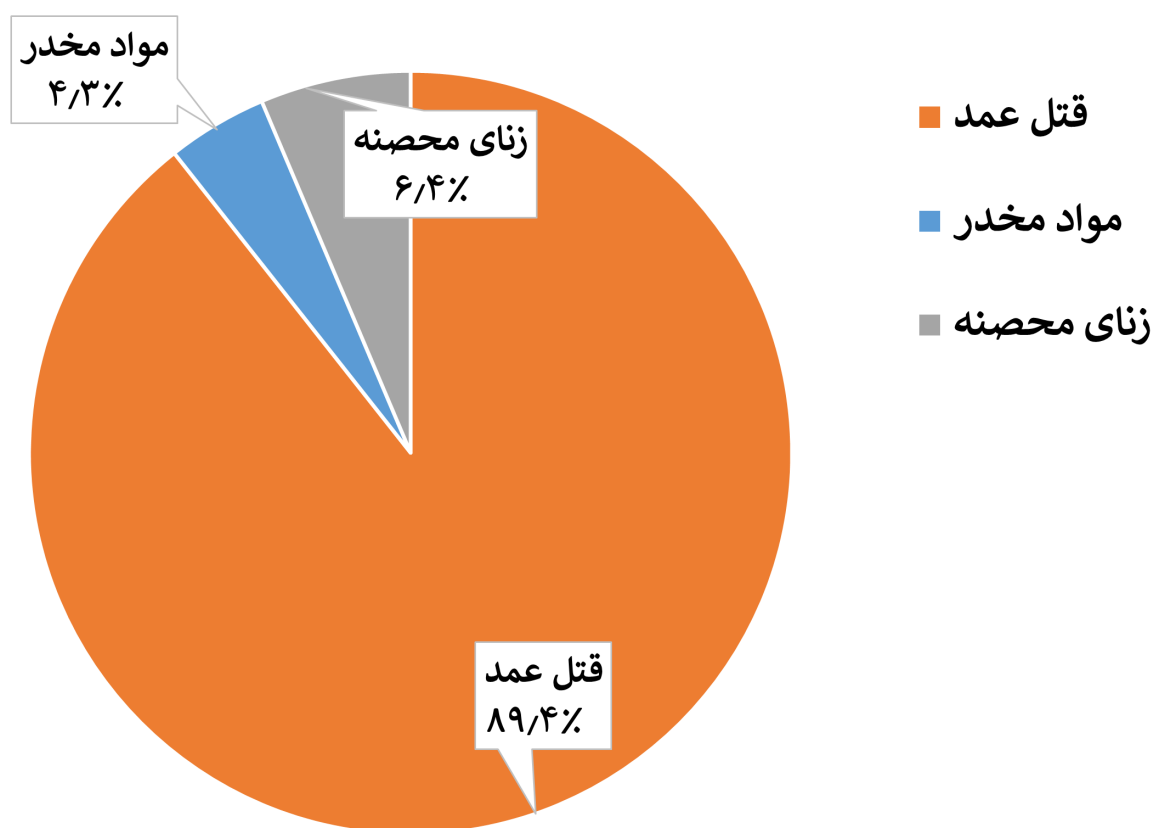
^{۲۶} [/https://iranhr.net/fa/articles/6441](https://iranhr.net/fa/articles/6441)

تمرکز نامتناسب پرونده‌های اعدام در تهران و شهرهای بزرگ

تمرکز نامتناسب پرونده‌های گزارش‌شده درباره مجازات اعدام در تهران و شهرهای بزرگ، با ۶۶ درصد از این موارد که تنها از استان‌های تهران/ البرز منشأ می‌گیرد (نمودار مربوط به «پراکندگی جغرافیایی گزارش‌های رسمی از زنان در معرض خطر اعدام»)، نشان‌دهنده وجود تعصب آشکار در پوشش رسانه‌ای است. این موضوع در مقایسه با توزیع گسترده‌تر اعدام‌ها در سراسر ایران قابل توجه است. بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴، اعدام زنان در دست کم ۲۷ استان از ۳۱ استان ایران انجام شده است، که حدود ۲۰ درصد از این اعدام‌ها در استان‌های تهران/ البرز بوده است (نمودار «پراکندگی جغرافیایی اعدام‌های زنان در ایران»).

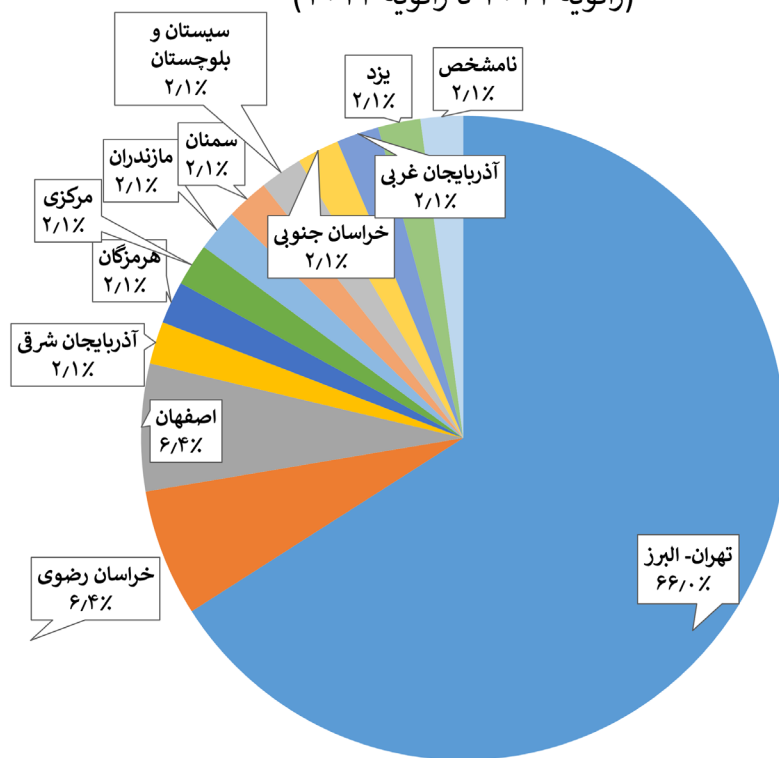
آمار اعدام‌های زنان نشان می‌دهد که زنان هم در شهرهای بزرگ مانند تهران و هم در شهرهای کوچک و روستاها با مجازات اعدام مواجه شده‌اند. با این حال، تمرکز رسانه‌ها بر تهران نشان‌دهنده گزارش‌نشده بودن موارد در مناطق کوچک‌تر یا دورافتاده است. این تفاوت منطقه‌ای بیانگر آن است که تعداد واقعی زنان محکوم به اعدام در سراسر کشور احتمالاً بسیار بیشتر از آمار گزارش‌شده است.

گزارش‌های رسمی از زنان در معرض خطر اعدام به تفکیک اتهامات (ژانویه ۲۰۲۲ تا ژانویه ۲۰۲۴)

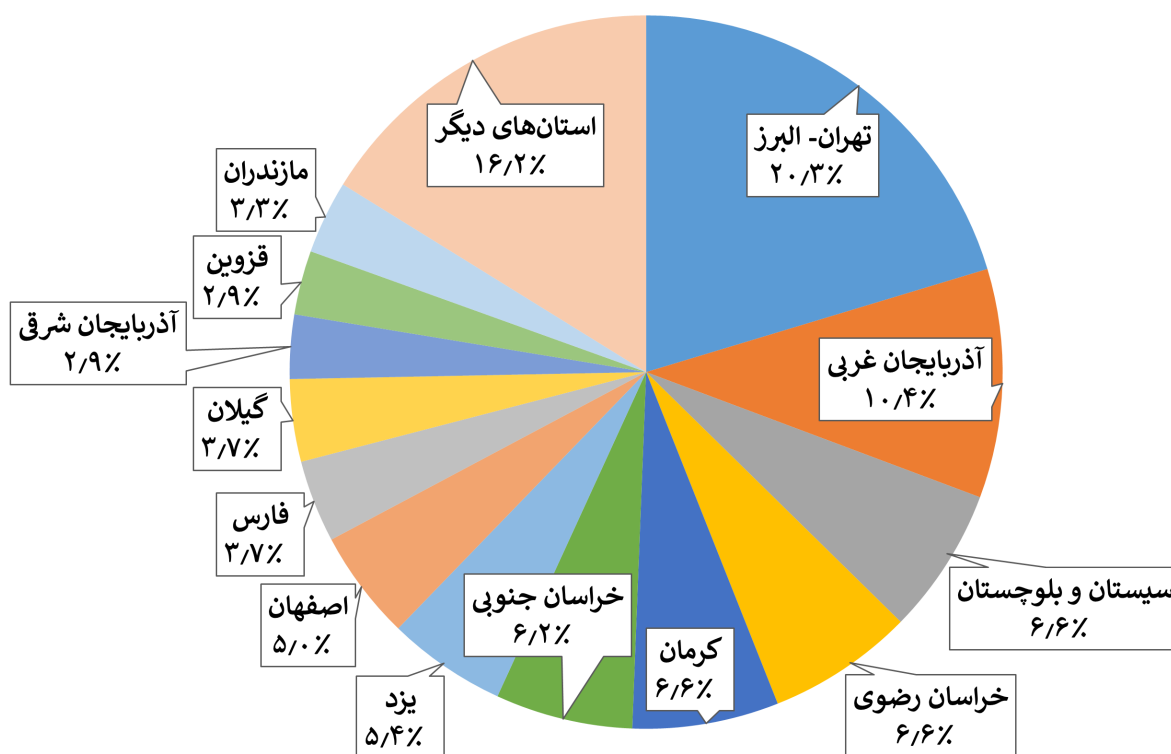
نمودار ۱۱

پراکندگی جغرافیایی گزارش‌های رسمی از زنان در معرض خطر اعدام (ژانویه ۲۰۲۲ تا ژانویه ۲۰۲۴)

نمودار ۹

پراکندگی جغرافیایی اعدام‌های زنان در ایران (۲۰۱۰-۲۰۲۴)

نمودار ۱۰

توصیه‌ها به جامعه بین‌المللی

این توصیه‌ها خطاب به جامعه بین‌المللی و تمام کشورهایی است که با جمهوری اسلامی روابط دیپلماتیک دارند:

برابری سن قانونی و مسئولیت کیفری:

از مقامات ایرانی بخواهید سن قانونی را ۱۸ سال تعیین کنند و سن مسئولیت کیفری را برای دختران و پسران هماهنگ سازند تا با استانداردهای بین‌المللی سازگار باشد.

لغو قوانین تبعیض آمیز:

از مقامات ایرانی بخواهید قوانین تداوم‌بخش تبعیض جنسیتی، از جمله نابرابری دیه و حقوق ارث، را لغو کنند.

جرم‌انگاری تجاوز زناشویی و مقابله با خشونت خانگی:

مقامات ایرانی را تشویق کنید قوانینی محکم برای حفاظت در برابر تجاوز زناشویی و خشونت خانگی وضع و اجرا کنند، از جمله قوانینی که این عوامل را به‌عنوان شرایط تخفیف‌دهنده در پرونده‌های کیفری به رسمیت بشناسند.

ممنوعیت ازدواج کودکان:

از مقامات ایرانی بخواهید حداقل سن ازدواج را برای هر دو جنس ۱۸ سال تعیین، رعایت آن را اجباری و ازدواج کودکان را جرم‌انگاری کنند.

تضمین محاکمه‌های عادلانه:

مقامات ایرانی را تشویق کنید فرایند دادرسی عادلانه را تضمین کنند، از جمله منع استفاده از اعترافات تحت شکنجه به‌عنوان مدرک و ارائه دسترسی به وکیل مستقل در تمام مراحل دادرسی، به‌ویژه برای متهمان امنیتی.

افزایش شفافیت:

از قوه قضاییه ایران بخواهید تمامی اعدام‌ها را با جزئیات کامل اتهامات و عوامل تخفیف‌دهنده در صدور حکم، به‌طور علنی گزارش کنند.

ایجاد شبکه‌های حمایت از زنان در صف اعدام:

سازوکارهایی برای ارائه حمایت مالی، قانونی و روان‌شناختی به زنان محکوم به اعدام فراهم شود، به‌ویژه برای آن‌هایی که خانواده‌ها طرد و رهایشان کرده‌اند.

ارتقای آگاهی درباره حقوق زنان:

با سازمان‌های بین‌المللی و محلی همکاری کنید تا آگاهی درباره تأثیر جنسیتی مجازات اعدام و قوانین تبعیض آمیز در ایران افزایش یابد.

مستندسازی و انتشار موارد:

سازمان‌های بین‌المللی و مدافعان حقوق بشر را تشویق کنید که موارد زنان در صف اعدام را مستند و گزارش کنند، با تمرکز بر موارد گزارش‌نشده یا کمتر گزارش‌شده، مانند اعدام‌های مرتبط با مواد مخدر.

تعامل با شبکه‌های حمایت جهانی:

همکاری نزدیک‌تری با سازمان حقوق بشر ایران، ائتلاف جهانی علیه مجازات اعدام و سازمان‌های مشابه برای اعمال فشار بر مقامات ایرانی جهت اصلاحات قانونی برقرار کنید.

حمایت از مدافعان حقوق زنان محلی:

منابع و حمایت‌های لازم را برای مدافعان حقوق زنان که به دلیل فعالیت‌هایشان در معرض خطر قرار دارند، فراهم کنید.

آموزش حساسیت جنسیتی:

از سازمان‌های حقوق بشری برای ارائه آموزش‌های مربوط به حساسیت جنسیتی و حقوق بشر به فعالان جامعه مدنی در ایران و در میان ایرانیان مهاجر حمایت کنید.

تقریباً تمام موارد گزارش‌شده مربوط به اتهام‌های قتل بوده است، در حالی که داده‌ها نشان می‌دهند تقریباً نیمی از زنانی که بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۴ اعدام شده‌اند، به جرایم مرتبط با مواد مخدر محکوم شده بودند. این تناقض نشان‌دهنده گزارش‌نشدن بخش قابل‌توجهی از احکام اعدام مرتبط با مواد مخدر برای زنان است. با توجه به انگ اجتماعی شدیدتر و کمبود حمایت خانوادگی در موارد مرتبط با جرایم مواد مخدر، احتمال کمتری وجود دارد که این موارد از طریق کانال‌های رسمی اعلام یا دنبال شوند.

شکاف بین موارد گزارش‌شده مجازات اعدام و اعدام‌های ثبت‌شده، شفافیت اندک سیستم قضایی ایران را برجسته می‌کند. در مواردی که گزارش می‌شوند، نام‌ها و جزئیات پرونده تغییر داده می‌شود و همین امر یافتن و حمایت از این زنان را دشوار می‌سازد. اطلاعات ارائه‌شده توسط رسانه‌های دولتی تنها بخشی از واقعیت را نشان می‌دهد. در نتیجه، تعداد زنان در معرض خطر مجازات اعدام بین سال‌های ۲۰۲۲ و ۲۰۲۴ مطمئناً بیشتر از ۴۷ مورد گزارش‌شده است. گزارش‌نشدن موارد مرتبط با مواد مخدر نیازمند یک رویکرد جامع‌تر برای مستندسازی و مقابله با این بی‌عدالتی‌ها است.

علاوه بر این، موارد گزارش‌شده در رسانه‌های رسمی بسیاری از جنبه‌های جنسیتی مجازات اعدام که در این گزارش به آن‌ها اشاره شده است را تأیید می‌کند. بیش از ۶۹ درصد از موارد مجازات اعدام زنان مربوط به قتل شریک زندگی مرد آن‌ها بوده است که منعکس‌کننده تعصبات قانونی و اجتماعی ذکرشده است. با این حال، عوامل تأثیرگذار احتمالی مانند خشونت خانگی و تأثیر قوانین تبعیض‌آمیز به‌درستی در این گزارش‌ها مطرح نشده‌اند و از کدواژه‌هایی برای پنهان کردن نقض‌هایی که بر زنان تحمیل شده است استفاده می‌شود.

این حذف را می‌توان به انکار سیستم قضایی نسبت داد که این عوامل را به‌عنوان شرایط تخفیف‌دهنده به رسمیت نمی‌شناسد، که همین موضوع به تداوم تصویر زنان به‌عنوان مجرمان به‌جای قربانیان نابرابری سیستماتیک و آپارتاید جنسیتی کمک می‌کند.

درباره سازمان حقوق بشر ایران

سازمان حقوق بشر ایران یک سازمان غیرانتفاعی مدافع حقوق بشر است که در داخل و خارج ایران عضو دارد. این سازمان که مقر آن در شهر اسلو نروژ است، هیچ‌گونه وابستگی حزبی یا سیاسی ندارد. سازمان حقوق بشر ایران کار خود را با گروهی از مدافعان حقوق بشر ایرانی و غیر ایرانی از سال ۲۰۰۵ آغاز کرد و در سال ۲۰۰۹ به‌عنوان یک سازمان غیردولتی بین‌المللی در نروژ ثبت شد. پشتیبانی و توانمندسازی جامعه مدنی و لغو مجازات اعدام از اهداف اصلی سازمان حقوق بشر ایران است.

سازمان حقوق بشر ایران از شبکه‌ای گسترده در میان فعالان جنبش لغو اعدام در داخل و خارج ایران برخوردار است. علاوه بر حامیان و همکاران در میان فعالان جامعه مدنی در مناطق مرکزی ایران، سازمان حقوق بشر ایران شبکه گسترده‌ای در مناطق اتنیکی دارد که اغلب مورد توجه رسانه‌های جریان اصلی قرار نمی‌گیرند. علاوه بر این، شبکه‌های گسترده گزارشگران در بسیاری از زندان‌های ایران و میان وکلا و خانواده‌های زندانیان محکوم به اعدام، سازمان حقوق بشر ایران را قادر می‌سازد تا یکی از منابع اصلی بسیاری از گزارش‌های اعدام در زندان‌های مختلف ایران و گزارش‌های موثق در مورد جنایت‌های جمهوری اسلامی در اعتراضات سراسری باشد. سازمان حقوق بشر ایران از سال ۲۰۰۹ عضو «ائتلاف جهانی علیه مجازات اعدام» (WCADP) و از سال ۲۰۱۱ یکی از ۲۰ عضو کمیته مرکزی آن بوده است. همکاری نزدیک سازمان حقوق بشر ایران با فعالان و نهادهای مخالف اعدام در داخل و خارج ایران، این سازمان را به بازیگری مهم در راستای لغو مجازات اعدام در ایران، کشوری با بیشترین سرانه اعدام در جهان، تبدیل کرده است.

IRAN
HUMAN
RIGHTS

© IHRNGO 2025